

Foundations of Muktza

Rabbi Aryeh Richter

מקור וטעם איסורו

1. גמ' (סוכה דף ט.) -
"דאמר רב ששת משום ר"ע מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה, ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה', ותניא רבי יהודה בן בתירה אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה' "
 2. משנה (שבת דף מב:) - "אין נו תניין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ואם נתנוה מבעוד יום מותר, ואין נאותרין ממנו לפי שאינו מן המוכר"
 3. גמ' (פסחים דף מז:) -
ומוקצה דאורייתא הוא? א"ל אין דכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו ואזהרתה מהכא מלא תעשה כל מלאכה
 4. רש"י (שם ד"ה והכינו) -
"במזומן שמזמן כל צורכו היום ויאמר דבר זה לצורך היום דמשום טורח מלאכת שבת לא צריך דהכתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשל"ו
 5. תוס' ערובין (דף לח: ד"ה אמר רבה סו"ד) -
"ורש"י פירש בביצה דרבה לטעמיה דאמר אליביה באלו עוברין (פסחים מז:): דמוקצה דאורייתא מהאי קרא ולא נהירא ועוד דמשמע התם דהדר ביה"
 6. תוס' פסחים (דף ל. ד"ה לשהינהו) -
"דהתם איסור מוקצה אין לו שורש מן התורה"
 7. חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל סו סעיף א
המוקצה אף על פי שאסור בטלטול, יש מהם דברים דמהני בהם מחשבה מערב שבת, ויש מהם שצריכין איזה תיקון, ויש מהם דלא מהני שום תיקון, ויש מהם שאין צריך אפילו מחשבה. וטעם החילוקים בדיניהם הוא על פי הטעם שאסרו חכמים לטלטל דבר מוקצה ואף על פי שאין בו שום גררא דמלאכה לא דאורייתא ולא דרבנן.
- והטעם שאסרו:
- 1) כתב הרמב"ם וז"ל, ומה אם הזהירו הנביאים שלא יהא הילוכך בשבת כשל חול ולא שיחת שבת כשל חול, קל וחומר שלא יהיה טלטול שבת כטלטול של חול, כדי שלא יהיה בעיניו כיום של חול ויבוא לתקן ולהגביה כלים מפנה לפנה ומבית לבית ולהצניע אבנים וכיוצא בו, שהרי יושב בביתו בטל ומבקש דבר להתעסק בו, ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שכתוב בתורה "למען ינוח" [שמות כג, יב].
 - 2) ועוד כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהם מעט ויבא לידי מלאכה.
 - 3) ועוד מפני שמקצת העם הם טיילין ויושבי קרנות וכל ימיהם הם שובתים ממלאכה, ואם יהיה מותר לילך ולדבר ולטלטל כשאר הימים, נמצא שלא שבת שבייתה הנזכרת, ולפיכך שבייתה בדברים אלו היא שבייתה השווה בכל אחד, ומפני זה אמרו שלא יטלטל אלא כלים הצריך להם, עכ"ל.
 - 4) והראב"ד כתב הטעם משום גדר הוצאה.
- ואמנם עם כל זה לא זכינו לידע טעם שחלקו חכמים לאסור מוקצה א' יותר מחבירו כאשר נבאר פרטיהם, ונראה לי להוסיף עוד טעם, שכיון שראו חכמים לאסור המוקצה מטעמים הנזכרים, סמכו דבריהם על פסוק [שם טז, ה] והכינו את אשר יביאו, דאיכא מאן דיליף בגמ' מפסוק זה דמוקצה הוא דאורייתא, כיון שלא היה מוכן מערב שבת, ולכן אף דלא קיימא לן הכי, מכל מקום סמך גדול סמכו על פסוק זה שלא לטלטל אלא מה שהוא מוכן מערב שבת או ממילא או שהכין במחשבה או במעשה בכל דבר לפי תשמישו, וזהו הטעם עצמו דאמרין מגו דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, דכיון דלא היה מוכן מערב שבת, נשאר באיסורו, ולכן חלקו חכמים בדבר ואסרו

מוקצה מחמת איסור – מיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכוליה יומא

8. שו"ע (ס' רע"ט סע' א) –

"נר שהדליקו בו באותה שבת אף על פי שכבה אסור לטלטלו וכן מותר השמן שבנר שהדליקו בו באותה שבת אסור לטלטלו ולהסתפק ממנו באותה שבת"

9. שו"ע (שכ"ד סע' ז) –

"מחתכין נבילה לפני הכלבים אפי' נתנבלה היום בין שהיתה מסוכנת בין שהיתה בריאה"

10. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שח סעיף ח

כל הכלים הנטלים בשבת, יט דלתותיהן שנתפרקו מהם נטלים (לה) <ח> בין נתפרקו בחול בין נתפרקו בשבת.

11. מ"ב (שם ס"ק ל"ה) –

"כתב המ"א כלים המוקצים שנשברו בשבת אף על גב דעכשיו אין מוקצים אסורים ור"ל כגון שהיה מוקצה מחמת חסרון כיס דכשנשברה שוב אין מקפיד שלא לעשות בהם שום תשמיש אחר א"כ עכשיו אינם מוקצים וכה"ג אפ"ה אסורים משום מיגו דאתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולי יומא"

12. גמ' (ביצה דף כו:): –

"תא שמע מפולין ועדשים דהא פולין ועדשים מעיקרא חזו לכוס שדינהו בקדרה אדחו להו גמר בשוליהו חזו להו, אמר ליה אביי ולטעמך תקשי לך קדרות דעלמא דהא סתם קדרות דעלמא בין השמשות רותחות הן ולאורתא אכלין מיניהו אלא גמרו בידי אדם לא קא מבעיא לן כי קא מבעיא לן גמרו בידי שמים"

13. שו"ע (סי' ש"י סע' ג') –

"בין באיסור אכילה בין באיסור טלטול כל דבר שהיה ראוי בין השמשות אם אירע בו דבר שנתקלקל בו ביום וחזר ונתקן בו ביום חזר להיתרו אבל דבר שהוקצה בין השמשות אסור כל היום"

14. מ"ב (שם ס"ק י"ט) –

"כתבו הפוסקים אימתי אמרין דאתקצאי לבין השמשות דוקא דברים שגמרו בידי שמים כגון גרוגרות דאין נגמרין אלא ע"י חום החמה ושמא יהיה יום ענן בשבת ואסח דעתיה מנייהו אבל דבר שנגמר בידי אדם...."

15. שו"ע (סימן ש"א סעיף מ"ו) –

"בגדים השרוים במים אסור לנגבם סמוך לאש"

16. רמ"א (שם) –

ואסור לטלטלם שמא יבא לידי סחיטה

17. מ"ב (שם ס"ק ס"ג) –

וגם מיירי שנתייבש קצת מבע"י דאם היה טופח ע"מ להטפח בבין השמשות אסור לטלטל החלוק כל השבת דמיגו דאתקצאי לביה"ש

18. שו"ת מנחת יצחק חלק א סימן פא

(ג) אמנם באמת קשה לי על המ"ב, דאמאי יגרע זה, ממ"ש הב"י בשם א"ח (סי' ש"י) והביאו הטו"ז (סי' ק ד'), בתמרים שנותנים עליהם מים בגיגית בע"ש ואינם ראויים ובשבת נעשו ראויים דמותרים בשבת, משום דהוי גומרו ביד"א = בידי אדם, וכהא דאמרין בביצה (דף כ"ז) סתם קדרות רותחות הם בבין השמשות וכו', דש"מ משם כיון דברי שיתקן מעצמו מיקרי גומרו ביד"א וכמ"ש הלבו"ש שם, ואולי מיירי המ"ב באופן דאין ודאי שיתבש בשבת, ואף אם יתיבש על ידי חמה דומה לגרוגרת וצמוקים דגומרו ביד"ש = בידי שמים, דספק דלמא לא יהיה חמה, ועי"ש בלבו"ש, ואף דאם תלו בחוץ ובבית בפנים היה מתנגב יותר, דבחוץ יש לחוש דירדו גשמים, הי' אפ"ל דל"ה מוקצה אם צריך לו למחר, דאז מותר לטלטלו בבין השמשות מחוץ לבית, והוי גומרו ביד"א, אכן ל"ש זה אצלינו כנ"ל, וכיון שכן יש לדון מכח דברי המאירי (במס' ביצה שם), דס"ל דהיכא דנאסרה בטלטול בין השמשות ל"מ גומרו ביד"א, ואפ"ל דהמ"ב חש לשיטתו וצ"ע.